

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ Г.С. СКОВОРОДИ**

**УКРАЇНСЬКИЙ МОВНО-ЛІТЕРАТУРНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
ІМЕНІ Г.Ф. КВІТКИ-ОСНОВ'ЯНЕНКА**

ФІЛОЛОГІЯ ХХІ СТОЛІТТЯ

**Збірник наукових праць
студентства й наукової молоді**

Харків – 2020

УДК: 881 + 883 + 882 + 882 + 808
Ф 56

Затверджено редакційно-видавничою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди
Протокол № 6 від 20. 10. 2020 року

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Голобородько Костянтин Юрійович – доктор філологічних наук, професор, декан українського мовно-літературного факультету імені Г.Ф. Квітки-Основ'яненка;

Маленко Олена Олегівна – доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри українознавства та лінгводидактики;

Мельников Ростислав Володимирович – кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри української літератури та журналістики імені професора Леоніда Ушкалова;

Щербакова Наталія Володимирівна – кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри української мови;

Лебеденко Юлія Миколаївна – кандидат філологічних наук, доцент, координатор з наукової роботи українського мовно-літературного факультету імені Г.Ф. Квітки-Основ'яненка;

Сергієнко Катерина – голова студентського наукового товариства українського мовно-літературного факультету імені Г.Ф. Квітки-Основ'яненка.

Автори публікацій несуть відповідальність за достовірність фактичних даних, чіткість викладу тексту, цитування, а також мовно-стилістичний рівень написання матеріалів.

Філологія ХХІ століття : Збірник наукових праць студентства й наукової молоді [редкол.: К. Ю. Голобородько (голов. ред) та ін.]. – Харків: ХНПУ імені Г.С.Сковороди, 2020. – 72 с.

УДК 82.0

Мажара Анастасія Вікторівна
Харків, ХНПУ імені Г.С. Сковороди
Наук. кер.: к. філол. н., доц. О.В. Лямпрехт

РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ МОДУСУ СУБ'ЄКТИВНОГО ДОСВІДУ У ТВОРАХ ЧОРНОБИЛЬСЬКОЇ ТЕМАТИКИ В УКРАЇНІ (НА МАТЕРІАЛАХ ПУБЛІЦИСТИКИ)

Модус суб'єктивного досвіду (далі — МСД) як засіб вираження множинних авторських переживань виступає когнітивним елементом літератури та ретранслює (виключно у контексті) семантику авторської оцінки певної події, до якої апелює здобутий досвід. МСД яскравіше за все виявляється в розповідях від першої особи і реалізується в тексті твору через лексичний елемент, який за функціями умовно поділяється на лексеми, що позначають емоції, стани, та на лексеми-каталізатори, які рефлексують до емоцій, що сформували той самий досвід. Поділ є умовним тому, що МСД – це не конкретний набір вирізняльних слів-маркерів; а емоція в контексті, рівень звернення до підсвідомого. Саме це, нематеріальне, є тим модусом суб'єктивного досвіду.

Одним із жанрів, що залишив свій слід і в художній літературі, і в публіцистиці є мемуар, до якого традиційно належать спогади, автобіографії, щоденники (в художній літературі) та інтерв'ю, листи (в публіцистиці).

Також варто зауважити, що чорнобильська тема обрана не випадково: аварія на ЧАЕС вже 34 роки не забувається ніким. Ця тема про людей: про свідків, очевидців, учасників, постраждалих, жертв. Це про той біль, що став уроком і не підлягає забуттю.

Мета роботи полягає в дослідженні специфіки модусів суб'єктивного досвіду та їх вияву в текстах, зокрема в публіцистиці 1986 р. Реалізація мети передбачає дослідження модусів суб'єктивного досвіду в контексті виокремлення лексем для вияву суб'єктивних переживань.

Об'єкт дослідження становить публіцистика. При виборі матеріалу дослідження визначальними чинниками стали: час написання творів, реалізація на території України (УРСР) українською мовою, записи зроблені або безпосередньо свідками аварії на ЧАЕС, або тими, хто з такими особами мали зв'язок (в україномовних періодичних виданнях).

Предмет дослідження – основні модуси суб'єктивного досвіду в прозі, специфіка їх вираження та функціонування.

Теоретико-методологічну **основу** дослідження МСД становлять праці А. Ревонсуо [3], Н. Фрая [4], М. Бахтіна [6], Г. Поспелова [7].

З огляду на специфіку предмета та завдань дослідження, у роботі використано елементи описового, компаративного, біографічного **методів** аналізу.

Так, у статті «Спасибі за турботу» [1] за допомогою контент-аналізу отримуємо такі дані: лексемами-каталізаторами досвіду є (із загальної кількості в 129 слів) 8 одиниць (6,2%), і лексемами, які передають емоції або стани, є 24 одиниці (19%) – це такі лексеми як *біда*, *підтримка*, *гордість* вказують на позитивне забарвлення у тексті – слово *біда* є лише на початку тексту, і з того моменту негативна емоція стрімко зменшується. Статус авторки замітки (зазначено, що пані Н. Дьяконова - лікар Прип'ятської медсанчастини № 126) дає розуміння значущості її тексту для нашого дослідження, оскільки вона є безпосередньою учасницею ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС. Сюжет – жінка потрапила до лікарні, для неї все склалося успішно, її виписують. Авторка розчиняє своє «я» серед інших «я» або «ми», можливо, тому, що має більший досвід, травматичний досвід, про який не хоче або боїться говорити.

Стаття «Один з них» [5] – це розповідь автора. Маємо такі показники: із загальної кількості слів у тексті – 394 – до слів на позначення станів та емоцій належать 28 одиниць (7,1%), а на позначення слів-каталізаторів 43 одиниці (10,9%). Тут відіграє значну роль контроль радянської публіцистики – аварія є, загиблих немає; на АЕС є ліквідатори, а в ліквідаторів є обов'язок, уславлений до героїзму. За сюжетом автор статті, Олександр Швець, розповідає про гостя редакції, пана Кучменка, який за направленням свого трудового колективу став учасником перших двох днів після аварії на ліквідації її наслідків, і тепер приніс колективного листа із вдячністю до лікарів, які його обстежували у Києві.

Таким чином видно, що публіцистика несе у собі модус суб'єктивного досвіду; залежно від обраного жанру відсоткові показники можуть змінюватися. Результат: досліджені тексти несуть у собі МСД, виражений у різноманітний спосіб. МСД має перспективу бути в текстах інших тематик для досліджень у галузі літературознавства, мовознавства, психології, філософії.

Література

1. Дьяконова Н. Спасибі за турботу. Вечірній Київ. 1986. № 134. С.
2. 2. Мажара А.В. Модуси суб'єктивного досвіду у творах про Чорнобиль в українській літературі. Українська література в просторі культури та цивілізації : збірник наукових праць студентів, аспірантів і молодих вчених. Запоріжжя, 2020. С. 49 – 51.
3. Ревонсуо А. Психология сознания. СПб, 2013. 336 с.
4. Фрай Н. Анатомия критики. Москва, 2007. 82 с.
5. Швець О. Один з них. Вечірній Київ. 1986. № 132. С. 1.
6. Бахтин М.М. Вопросы литературы и эстетики. Москва, 1975. 504 с.
7. Пospelов Г.Н. Теория литературы. Москва, 1978. 351 с.